

ФУНКЦІЇ СЛЕНГІЗМІВ ІЗ ДІЄСЛІВНОЮ СЕМАНТИКОЮ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ ЛЮКО ДАШВАР

У статті проаналізовано вокабуляр сленгових одиниць дієслівного характеру з погляду структури, семантики та особливостей функціонування. Сленгізми розглядаються як невід'ємний експресивно-оцінний компонент, властивий сучасному художньому дискурсу.

Ключові слова: *сленгові лексика, сленгізми, дієслівна семантика, художній дискурс Люко Дашвар.*

Сучасний український художній дискурс характеризується активним уживанням емоційно-експресивної лексики, що перебуває за межами літературного мовлення, близька до просторіччя, але має знижену, часто звульгаризовану семантику. Звичайно, йдеться про страту ненормативної лексики, яку відносять до субстандарту, сленгу, інтержаргону, жаргонізованої розмовної мови тощо. Тенденція до використання зазначеної лексики молоддю, окремими соціальними групами (школярами, студентством та ін.) – як протест проти звичних норм і стандартів – не згасає, а навпаки, посилюється, чому сприяють особливості сучасної епохи, серед яких називають: «знищення колишніх стереотипів мислення, свободу від різного роду обмежень, лібералізацію і демократизацію суспільства» (А. Шумейкіна). На цьому наголошує і О. Тараненко, зазначаючи, що різка активність уживання в розмовному стилі й у різних жанрах художнього та публіцистичного стилів зниженої, вульгаризованої, жаргонної лексики та елементів різних структурних рівнів просторіччя зумовлена як демократизацією суспільно-політичного життя, лібералізацією та урізноманітненням соціально-економічних засад, морально-етичних та естетичних принципів суспільства, так і розширенням поля суспільного функціонування української мови [Тараненко, 2002, 33-34].

Формується так званий інтержаргон – загальний сленг, відомий усім представникам певної мовної спільноти та уживаний ними (хай різною

мірою). Мовна свобода і розкутість позначилася і на художньому дискурсі: як відомо, жити в суспільстві і бути вільним від нього – не можна, тому митцям пера доводиться поступатися «літературністю» власного мовлення і використовувати сленгізми на сторінках своїх художніх творів зі стилістичною метою.

Зауважимо: в останні два-три десятиліття проблематика сленгу є предметом постійного наукового пошуку. У річищі жаргонології вагомими є дослідження, авторами яких є такі вітчизняні мовознавці: К. Бондаренко, Н. Глущук, В. Гордієнко, П. Грабовий, В. Демченко, В. Дорда, Т. Кондратюк, С. Мартос, Л. Масенко, Т. Миколенко, Ю. Мосенкіс, С. Пиркало, Л. Ставицька, Є. Степанов, Н. Шовгун, О. Фурса, А. Шумейкіна, І. Щур та багато ін. Об'єктом нашої уваги стали сленгізми сучасного художнього дискурсу, зокрема у творчості Люко Дашвар.

Серед найуживаніших у сучасній художній літературі сленгізмів дослідники відзначають лексеми та сполуки на позначення різних назв людини та її дій, а також оцінок. Предмет пропонованого дослідження – сленгізми дієслівної семантики, використані у творах письменниці («Село не люди», «Молоко з кров'ю» , «Рай.центр», «Биті є: Макар», «Мати все»).

Мета пропонованої розвідки – з'ясувати вокабуляр сленгізмів-дієслів у художніх текстах Люко Дашвар та особливості їх функціонування.

Як було зазначено, сленгізми експресивно-оцінні, образно конотовані, неофіційні, невимушені. Тому вони стали невід'ємною частиною сучасного розмовного мовлення, його «квінтесенцією» [Глущук, 2013, 26]. Мовці послуговуються ними, аби надати висловленню ефекту новизни, незвичайності, особливої образності, виразності, оцінності. А ще аби самоствердитися, підкреслити свою причетність до певної соціальної групи. І тому використання сленгізмів письменником свідчить зовсім не про його низьку етичну чи естетичну культуру, навпаки, швидше про цілковиту обізнаність з особливостями невимушеного розмовного мовлення різних груп населення та сучасного соціокультурного дискурсу взагалі.

Найвагомішу за обсягом групу становлять актуалізовані в означених романах письменниці сленгізми на позначення різних аспектів людської діяльності.

Взагалі дослідники виділяють найбільше сленгових відповідників до дієслова *йти*: Н. Шумейкіна, наприклад, налічує 16 сленгових номінацій; майже стільки ж відносить до лексем *ходити*, *піти* [Шумейкіна, 2011].

В аналізованих романах сема <рух> (синонімічні відповідники до лексем *йти*, *піти*, *прийти* і под.) міститься у таких одиницях: *валити*, *гребти*, *линяти*, *намилитися*, *здиміти*, *пішки пиляти*, *припертися*, *припхатися*, *чесати*, *швендяти*, *шлятися*, *котити*, *шастати* та ін.: *Доню, ти що, боса швендяла?* (5); *Мамка з татком із дому здиміли* (2); *От завтра припреться до школи і не повірить, що ми всі були* (5); *А тут і Залусківський чеше* (5); *До Шанівки доведеться пішки пиляти, а ми ще й Килимівку не минули* (5); *Старші брати і сестри з батьківської чотирикімнатної квартири на Троєщині вимелися* (2); *Давай уже свої гроші і коти звідси!* (2); *Вали...* (1); *Усіх професорів оббігали, по закордонах шастали* (2); *Узявся за ручку дверей, зачекав, поки лікар здимить* (1) та ін.

Сема <перебування> міститься у лексемах *тирлуватися*, *перекантуватися*: *Ішла від Людки, а біля кіоску мужики тирлувалися* (5); *...під вишнею у дворі перекантуватися* (4).

Сема <робити> засвідчена у низці сленгізмів: *забабахати*, *забацати*, *зламнічити*, *карячитися*, *вошкатися*, *цяцькатися*, *горбатитися*, *пахати*, *ішачити* та ін.: *Я тут одна карячуся, у школі діти чекають* (5); *Чи я марно на кухні півдня вошкалася?* (2); *А Рома Шиллер ще й горбатився на шефового тестя* (1); *На себе пашу* (1); *Чи ти ще в кіоску з шаурмою ішачиш* (1); *...дискотеку в ньому забабакати* (4); *Забацати сніданок а-ля «закоханий пастушок»* (4); *Я теж всю ніч працював, як папа Карло* (4) та ін.

Дії, пов'язані з фізіологічними функціями організму, у романі виражаються низкою сленгових лексем. Насамперед, це стосується дієслів, що слугують назвами процесів уживання їжі (*саламахи затовкти*, *жертти*,

лопати піцу), пиття (зокрема, найбільше номінацій про вживання алкоголю): *накачатися, нажертися, наклюкатися, прикластися до пляшки, видудлити по пляшці* та ін.: *Баби дочекалися не можуть, коли ж він, аспид, уже наклюкається* (5); ...*лишив і пляшку горілки. Баба приклалася* (5); ...*Сердюк з братами-комсомольцями так нажерся, що копита підкосилися і він заснув просто у своєму кабінеті* (4); ... *накачатися* міцною кавою (4) та ін.

Дії, пов'язані зі сном, позначені такими сленгізмами: *вирубитися, закімарити* та ін.: *Закімарю до ранку* (1); *Одна радість – як татко п'яний. Приповзе, вирубиться* (5).

Із процесами мовлення пов'язані такі сленгові одиниці: зі значенням «говорити» – *бовкнути, накаркати, триндіти, галдикати* та ін.: *Таке дурне бовкнув...* (5); *З того, що по селі про тебе дурне плетуть?!* (5); *Кому триндиш, корово?* (1); *Накаркала* (2); *Не тринди* (1); *Оце рипиш і рипиш...* (1); *Б'ють механіка в спину, галдикають* (1); *Доню, ну невже зовсім без причини село вишкірилося?* (5). Значення «замовкнути» передається сленговими сполуками *стулити писок, стулити хлебало*: *Вово, стули хлебало!* (4); *Стули писок, жінко!* (3). Сленгова сполука *фільтрувати базар* означає «думати, що говорити»: *Ви тут того, базар фільтруйте* (1).

Семантика <дивитися> передається таким рядом номінацій: *лупати, рячитися, роззути очі, зробити великі очі*: *Та не лупай!* (5); *Гоцик зомбовано рячився на білу спідницю* (4); *Роззуйте очі!* (4).

На позначення дій, пов'язаних із відпочинком, знаходимо такі сленгізми: *кайфувати, відірватися*: *У мене пляшка є. Покайфуємо* (5); *Ми приїхали відірватися* (2); *Упіймаєш кайф і... по-швидкому...*(4).

Для позначення інтелектуальних процесів людини Люко Дашвар використовує такі сленгові одиниці:

- із семою <думати> – *мізки парити, кеба працює, кумекати*: *Марта мізки парила* (1); *Вештався розкішними апартаментами, кумекав* (1); *Кеба працює, придумав як* (4);

- із семою <розуміти / не розуміти>: *допетрати, мозок компостувати, докумекати, не врубатися, кеби не вистачило, в'їхати в тему, бути в темі, а саме: Що сьогодні нам тут мозок компостувала* (2); *Жбурнув записник у кут і тільки потім допетрав* (1); *Білявий не рулить* (1); *Усьок? Не гони. Ти доганяєш?* (1); *Цей Коноваленко починає в'їжджати в тему...*(4); *Я в темі...*(4); *Про партію? – не врубався Макар* (4);

- сема <зосередитися> передається лексемою зациклитися: *знову на своїх романах зациклилася* (5);

- значення «несповна розуму» передають сленгізми *шизіти, дах поїхав, моча в голову стукнула* та ін.: *Йди і шукай, якщо тобі у голову моча стукнула...*(3); *Ні, я просто шизію від цих каламбурів* (4); *дах поїхав у Сигізмундівни* (4); *Одна біда – Іветта з катушок* (2); *Макар очманів* (1).

Знаходимо у романах сленгізми, які використовуються на позначення емоційно-почуттєвих процесів, станів та дій, зумовлених моральними якостями людини: *либитись* («сміятися»), *застрягти у мінорі* («сумувати»), *переключитися* («поміняти симпатії»), *пробитися* («досягти певного статусу»), *викобелюватися, випендрюватися, ламатися, викаблучуватися* («вагатися, виявляти непокору») та ін., наприклад: *Не будеш викобелюватися* (4); *Зарозумілих не поважають: не треба випендрюватися...* (4); *Кінчай ламатися* (4); *...застрягла у мінорі Руслана* (3).

Значну частину дієслів зниженого тону становить вульгаризована, часто обценна лексика на позначення статевих стосунків, процесів випорожнення тощо. Але оскільки ця лексика часто вживана, добре відома всім, то це «дає підстави говорити про перехід певної частини вульгаризованого лексикону до системи сленгу, як ще один зі способів творення його словникового складу. Тобто відбувається розкріпачення табуйованої до цього часу нецензурщини. Подібний процес свідчить, по-перше, про нівеляцію мовних табу, зменшення впливу будь-яких заборон, а також про вияв мовної агресії» [Кондратюк, 2006, с. 24].

Для позначення міжособистісних, зокрема інтимних, стосунків людей авторка використовує близько двадцяти вульгаризованих сленгізмів, що мають негативну конотацію, наприклад: *дрючити*, *злігатися*, *трахнути*, *не стоїть*, *спис встромляти*, *целку вдавати*, *тягати по куцах*, *тягатися*, *брати в рот*, *скурвитися* та ін.: **Не стоїть** у мене (5); **В тебе руки короткі, щоб мене трахнути!** (5); **Цицьки не стирчать, а між ноги вже свербить!** (5); **Я хочу тебе, сонце** (1); **Ще не награлася з молодим своїм чи вже ухайдохала його до ручки ?** (3) та ін.

До сфери міжособистісних стосунків віднесемо такі лексеми та сполуки дієслівної семантики: *задрати* («набриднути»), *зуб покласти* («запевняти»), *пики натовкти* («набити»), *колотися* («признатися»), *стуконнути* («донести»), *шухер-мухер повернуть* («надурити»), *підкачати* («підвести»), *нейтралізувати*, *грохнути*, *завалити* («вбити»), *дістати по помідори* («получити») та ін.: **Саня, ти мене задрав!** (5); **Мабуть, теж башиляєш йому, щоби не втік!** (2); **«Колотися» не бажає...**(4); **...стуконули в службу міграції ...** (4); **Здрав своїми вибриками** (4); **Так свідка нейтралізувати чи хай поживе?** (4) та ін.

В аналізованих романах засвідчені сленгові сполуки із ключовим словом *понти*. Вони мають різну семантику: «хвалитися, чванитися» (*знати понти*), «провчити» (*понти обламати*), «надурити» (*взяти на понти*) та ін.

Із жаргону наркозалежних використано такі лексеми: *курити травку*, *коноплі нажертися*, *торчати*: **... десятеро невинуватих слухачів сумують під косячок** (4); **Одну на всіх самокрутку з марихуаною викрутити і «заторчати»** (1) та ін.

Ясна річ, не можемо претендувати на всеохопність аналізу; крім того, оскільки немає словників просторіччя, допустимі неточності у диференціації просторіччя / сленгізм. Однак, зауважимо: активне використання сленгізмів в усному розмовному мовленні, їх відповідна презентація у художньому дискурсі є об'єктивним процесом розвитку мови на сучасному етапі, який не можна (і чи треба?) зупинити. Страта сленгової лексики дуже рухома: одні

одиниці швидко зникають, інші розширюють межі літературної мови, входячи до словникового складу. Художній дискурс лише задокументовує життя певних сленгізмів на окремому етапі, ніби паспортизує їх буття у середовищі пересічних мовців. Важливо, аби митець тільки не втрачав почуття міри, адже сленгізми все ж належать до зниженої лексики. Письменниці Люко Дашвар це вдається, про що свідчить читаність її творів та їх оцінка читацькою аудиторією. Зате перед лінгвістами постає широке поле для подальших досліджень.

ДЖЕРЕЛА

1. Люко Дашвар. Биті є: Макар // <http://www.ukrcenter.com>
2. Люко Дашвар. Мати все // <http://www.ukrcenter.com/> Література/19165/Люко-Дашвар
3. Люко Дашвар. Молоко з кров'ю // <http://www.ukrcenter.com>
4. Люко Дашвар. Рай.центр // <http://www.ukrcenter.com>
5. Люко Дашвар. Село не люди // <http://www.ukrcenter.com>

ЛІТЕРАТУРА

1. Глушук Н. Лінгвопрагматика сучасного англomовного сленгу / Наталія Глушук // Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – 2013. – С. 22–36.
2. Словник сучасного українського сленгу / упорядник Т.М. Кондратюк. – Харків: Фоліо, 2006. – 350 с.
3. Тараненко О. О. Колоквіалізація, субстандартизація та вульгаризація як характерні явища стилістики сучасної української мови (з кінця 1980-х рр.) / О. Тараненко // Мовознавство. – 2002. – № 4-5. – С. 33–39.
4. Шумейкіна А.В. Сучасний український сленг: функціональний аналіз / Алла Володимирівна Шумейкіна. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2011_33_2/Shumeykina.pdf

Дуденко Е. Функции сленгизмов с глагольной семантикой в художественном дискурсе Люко Дашвар.

В статье проанализирован вокабуляр сленговых единиц глагольного характера с точки зрения структуры, семантики и особенностей функционирования. Сленгизмы рассматриваются как неотъемлемый экспрессивно-оценочный компонент, присущий современному художественному дискурсу.

Ключевые слова: сленговые лексика, сленгизмы, глагольная семантика, художественный дискурс Люко Дашвар.

Dudenko O. Functions of slang words with verbal semantics in Lyuko Dashvar literary discourse.

Structural, semantical and the functional peculiarities of slang verbs are analyzed in the article. Slang words are considered as an important expressive and evaluative component of modern literary discourse.

Key words: slang vocabulary, slang, verbal semantics, Lyuko Dashvar literary discourse.